

Povest povesti.

Desetletnemu učencu, ki se je pritoževal zastran zaslužene kazni.

(P. Luis Coloma. — Priredil F. Kovec.)

III.

Medtem pa se je Anžetu in njegovi ženi ob 4000 realih botra Janeza Sodčka godilo prav dobro. Polagoma sta se zokroglila in zdebelila.

Gospa Katalina je bila premetenejša kot najizkušenejši slepar in je za vsak slučaj poskrbela naprej. Zato je tudi takoj tisti dan, ko je prejela denar, na trgu kupila dva bela domača zajca, ki sta bila drug drugemu podobna kot na istem obrazu oko očesu. Eno živalico je dela pred hišo v pleteno kletko, drugo pa je dala možu ter mu zabičala tole:

„Tisti hip, ko dospe debela Sodčevka k najini hiši, pograbi tegale kunca, stisni ga pod pazduho, steci skozi stranska vrata in se skrij v gnojni jami na dvorišču. Ko pa opaziš, da jaz tega-le svojega kunca jemljem iz kletke in ga izpustim, prihiti čez hip k meni. A pazi dobro, da se ti kunec ne izmuzne izpod pazduhe. Na rokah mi ga prinesi. Si razumel?“

„Storim natančno, kot veliš“, odgovori Anže.

Nekega večera sedita res pred durmi svoje kočee veseleča se svežega zraka, — kar opazita botra Janeza Sodčka, ki se jima bliža sopeč in hropeč. Iz njegovih oči je iskril plameneč ogenj, nosnici pa sta bili široko napeti kot pri zbesnelem volu.

Takoj poskoči Anže, zgrabi svojega belega kunca, zdrvi skozi stranska vrata in se skriva v gnojni jami. Katalina pa mirno plete naprej, kot da je ne briga nobena reč na svetu, in piska natihoma pesmico.

„Bog Vas živi, botra“, dé Janez Sodček in stopi pred vrata držeč v rokah poštenodebel krepelec.

„Bog z Vami, boter.“

„Kje je Vaš mož, ta vražji slepar?“

„No, veste kaj, boter: govorite vendar dostojno; dostojen pomenek vendar ne stane denarja.“

„Kje je ta peklenski satan, saj ni človek — vprašam Vas?“

„Sveta Marija! Kakó to rjove!“ zavpije Katalina in se prekriža. „K brivcu je šel, in se bo dal najbrže obriti.“

„Tedaj bom pa precej . . .“

„I počakajte vendar, človek božji, takoj ga pokličem.“

V hipu vzame Katalina iz kletke zajca, ga prime za gobček, mu nazaj zavije uhlje in mu zakliče v uho:

„Teci takoj v brivnico in povej svojemu gospodarju, da tu nanj čaka gospod boter.“

Pa dene živalico na tla in zavpije: „Hajdi in vrni se precej!“ in tleskne z rokama. Zajček pa dvigne repček, povesi ušesa in zdirja urno kot raketa.

„Mari se kunec res vrne, botra?“ zavpraša Janez Sodček, ki je doslej strmé in zijaje gledal na čudni prigodek, pa začudenja pridržaval sapo.

„I, zakaj bi se pa ne vrnil, boter? Uverite se, da bo z Anžetom skoraj tu, prav kot sem mu velela.“

Ni še prešla minuta, že vstopi Anže, svojega belega kunca držeč v naročju in prijazno ga gladeč. Seveda je menil Janez Sodček, da je živalica ista, ki je odbrzela pred par hipi.

„Boter, tega zajčka mi morate prodati!“ klikne prišlecu Sodček, ki je že čisto pozabil na pisano kapo.

„Gospod boter, Vi ste pravcati otrok; kar vidite, morate imeti.“

„Toraj dam Vam dve unči in zajec je moj.“

„O, tudi za dvakrat toliko ne.“

„Boter, pa za 1000 realov mi ga bodete vendar dali.“

„Če daste 1500...?“

„Bodi, tu jih imate!“

Gospod Janez je odšel na mizo 1500 realov in odštorkljal s svojim belim kuncem. Zadovoljen je bil s to kupčijo in samo premišljal je še, kakó bi to novo pridobitev najbolje izrabil.

„Ja, ja, ti moja živalica, pri meni ti ne bo manjkalo potov“, jo je prigovarjal in mežikaje gledal zaklad. „Sevé, sévé, če imam tebe, mi ni treba sêla... Potepuh ima plače tri trde tolarje in sne kot mlatič. Kajpak mi je potem tale mali, čveteronogi sêl vsekako ljubši. Za stanovanje mu je dobra pletena kletka, za pičo pa za par vinarjev sočivja. Preneumno bi bilo, če ne bi izkoristil take priložnosti. Boter Anže je res bedaček; to je bila izvrstna kupčija.“

Komaj je prišel Janez Sodček dobro domov, takoj je plačal sêla ter ga odslovil. Potem je pa navezal kuncu šop bankovcev na vrat, prijel ga za gobček, zavihnol mu uhlje pa mu zaklical z resnobnim in odvažnim glasom:

„Idi najprej na magistrat; tam povprašaj po očetu županu in povej mu, da tu pošiljam davke. Pa požuri se, ker opraviti imaš potem še drugo naročilo. Z magistrata pohiti na menjalnico in tam plačaj tale račun!“

Pa izpusti malega sêla. Kunec pa se zaobrne, odbeži iz hiše in leti naravnost v svojo luknjo. Tam pa napravi iz bankovcev za sedem drobnih mladičev, ki so drugi dan pokukali v svet, mehko posteljico.

Medtem pa je Janez Sodček doma stopal po sobi gor in dol, pa čakal, kdaj se vrne mali sêl.

„Zdaj bi se bila imela vendar že vrniti vražja žival; zagodrnja ter postaja od minute do minute nemirnejši. Pa stopa k oknu in od okna. „Menjalnica je vendar že zdavnej zaprta.“

Pa bila je ura tri, bila štiri, bila pet — in kunca še ni bilo nazaj. V krčevitem nepokoju si je Janez Sodček preganjal čas s tem, da je lovil muhe in si ril vsak hip po laseh, pa pretvarjal obraz. Naposled je vendar treščilo:

„Brez dvoma, ta potepinski boter me je spet ociganil!“

V divji jezi sname s stene puško in zdirja po stopnicah.

Njegova žena, videča njegov zbesneli dir, pohiti strahom za njim, zgrabi ga za krajec suknje in mu vikne:

„Janez, kaj počneš? V pogubo greš! Za božjo voljo, ostani!“

To je Janezov pogum še podvojilo. Slep in gluhi, ne meneč se za Boga in hudobca, sproži v svojo ženo in jo zadene sredi v srce. Tudi enkrat ni mogla več zaklicati „Jezus!“ kar zgrudila se je. On pa je besnel h koči svojega botra.

„Boter, tu sem, da vas ukončam“, kliče Janez že izdaleč in pripravlja nabito puško.

„Dobro, boter, pa se ukončajva“, dé Anže in zgrabi z levico zidarsko kelo kot ščit, z desnico pa zavihiti dolg in oster nož.

S silnim vikom plane Katalina med boreča se moža, da bi ju ločila. Pa Anže jo sune z nožem, da jo odstrani. Uboga žena pa se zgrudi in jekne: „Umiram!“ Debel curek krvi ji završi iz prs in pordeči travo daleč naokrog.

„Boter!“ dostavi zdaj Janez Sodček in povesi puško, „lepo reč sva naredila. Vi ste svojo ženo ukončali, in jaz tudi svojo.“

„Ah, kaj to?“ odvrne Anže ves vesel. „Meni je to malenkost, da jo spet oživim!“

Ob treh besedah potegne iz žepa trobentico in trikrat zatrobenta svoji navidezno mrtvi ženi v uho. Janezu so se ježili lasje na glavi, ko je na svoje oči videl učinek te trobente, ki vendar ni bila za las slabša kot ona sodnjega dne. Pri prvem zvoku je odprla Katalina eno oko, pri drugem drugo, pri tretjem pa je hipoma skočila na noge, popolnoma zdrava, vesela in nepoškodovana.

„Boter, za božjo voljo, dajte mi to trobento!“ zavpije Janez Sodček, še vedno ves trd strahu in strmenja.

„Kaj vam bo, boter?“

„Če mi je ne daste, boter, postavite me pod vislice!“

„Pa kaj mi daste?“

„Vse, kar imam pri sebi, je Vaše, če mi daste trobento.“

„No dobro, vzemite jo in ven z Vašim blagom!“

Janez Sodček izroči vse, zgrabi s tresočo roko trobento in odhiti domov. Strah ga je nesel kot na krilih. Anže pa hoteč počiti smeha, potegne svoji ženi izpod oprsnika svinjski mehur napolnjen s krvjo. Njega je prerezal z onim bodljajem.

Medtem je Janez Sodček potán dospel domov, zgrudil se k truplu svoje mrtve žene pa ji gotovo stokrat z nadčloveškim trudom zatrobental v uho. Pa kako naj ti zvoki oživé ženo, ki je bila v resnici mrtva?

„Oj kako tele sem jaz, kako zabito tele!“ je zavpil Janez Sodček, pa se nabijal hkrati s pestmi po čelu in prsih. „To imam le od svoje neumnosti . . ., od svoje brezmejne neumnosti! Pa to mu plačam, temu vražjemu sleparju . . .! To pot mi ne uide!“

Še nekaj časa je ležal Janez Sodček na mestu in si ruval lase — pa bliskom skoči kvišku, izbere vrečo, zasede konja in ga zapodi v galop

proti koči svojega botra. Došel je prav tedaj, ko sta Anže in Katalina sedela pred durmi in vesela večerjala.

„Zdaj je po tebi, peklenski slepar!“ zavpije Janez, skoči s konja, pa zgrabi botra Anžeta za goltanec. Potem ga pa zmaši — brez ozirov na desno ali levo — v vrečo, jo vrže čez konja in hajdi! k reki Tajo, kjer je name-raval utopiti Anžeta.

Ko dojde do obrežja, se je že dobro večerilo. Janez položi vrečo z botrom vred na breg, sam pa odjezdi v oljični gaj h krčmi, iznad katere je plapolala zastava, da okrmi konja in se tudi sam pokrepča s krepkim požirkom.

Komaj je v vreči opazil Anže po odmevu korakov, da se je njegov boter oddaljil, kar začne kričati na vse pretege:

„To je pa vendar preveč! Rekel sem, da ne maram kraljeve hčere za ženo, pa je ne maram!“

In čez čas prične iznova:

„Rekel sem, da ne maram kraljeve hčere za ženo — in če se bosopeti menihi na glave postavijo in me še toliko silijo: ne vzamem je, pa je ne vzamem!“

In tako je vpil še nekaj časa naprej.

Končno le začuje neki pastir, ki je v bližini pasel koze, Anžetov glas, pride bliže in domnevajoč, da se revežu res godi krivica, odveže vrečo in jetniku pomaga na noge.

„Kaj pa je z vami, mož?“ ga povpraša.

„Kaj je z menoj, gospod? V tej vreči me hočejo odvesti, da bi me oženili s kraljevo hčerjo; pa jaz je ne maram, če me tudi obesijo ali stró s kolesom.“

„Menite-li rêči, da tisti, ki dojde v tej vreči, dobi kraljevo hčer?“

„I seveda!“

„Če bi toraj jaz zlezal vanjo, dobim-li kraljevo hčer?“

„Kajpak, kajpak! Zatrdil sem vam že več ko enkrat.“

„Dušica zlata!“ zavpije pastir in daleč proč vrže torbo in palico.

„Vzemite moje koze, jaz pa naj zlezem mesto vas v vrečo, da dobim kraljevo hčer.“

„Dobro, dobro!“ potrdi Anže.

Hitro zleze pastir v vrečo, Anže jo zaveže in odhiti s kozjo čedo. — Kmalu se je iz krčme vrnil tudi Janez Sodček — že malo nadelan. Zadene na hrbet vrečo, v kateri je pastir sanjaril o kronah in palačah, in — plumps! — vrže jo čez nasip doli v reko.

„Tako, zdaj pa glej, kako ven prideš, ti vražji slepar!“ zakliče za njim.

Nekaj časa še gleda za svojim domnevanim botrom v vreči, katero je Tajo urno drvil navzdol, in opazuje, kako ubogi pastir obupno zgiba z rokami in nogami. Potem se pa obrne in odide domov.

Medtem se je že docela znočilo.

Janez Sodček je trepetal po vsem telesu; vendar bolj groze kot mraza. Začutil je v svojih prsih skelečo bolečino: bila je vest, ki mu je klicala:

„Morilec si! . . . Zato so vendar sodniki in sodišča, da prisojajo pravico . . . Kako prideš ti do tega, da segaš v njih področje? . . . Ti si morilec! . . . ti si morilec . . .!“

In tam zadaj iz globočin reke Tajo je jecal odmev zadnje besede:

„Morilec . . .! Morilec . . .!“

Janezu Sodčku so vstajali lasje in zgrabil je za puško, kot da s silo hoče udušiti tisti glas. Le težko se je polagoma nekoliko umiril. Tedaj je pa na nekem razpotju nenadoma naletel na svojega botra Anžeta, ki je, pastirsko torbo čez rame in s palico v rokah, poganjal svojo kozjo čedo.

„Jezus Kristus!“ zavpije prestrašeni Janez in se prekriza, meneč, da ima pred seboj prikazen z onega sveta. Anžetov glas ga pa skoro prepriča, da gleda v pravcato človeško bitje.

„Kam hitite, boter?“ ga vpraša Anže čisto prijazno. „Sicer je bila še ena lepa čeda ovac tam-le doli; škoda, da je nisem mogel povesti s seboj.“

„Kaj pravite, boter?“

„Ali ne čujete prav? Ena lepa čeda ovac je še tam doli ob reki. Jaz sem si vzel rajši kôz, kakor vidite.“

„Slišite, ali mi hočete izkazati še eno dobroto, boter?“

„Le povejte željo, boter!“

„Potem me takoj zadegájte doli v reko Tajo.“

„Če res želite, zakaj ne.“

In Janez Sodček potegne izpod sedla vrečo, zleze urno vanjo in — ena, dve, tri: že se je trkljal na istem mestu čez nasip, kjer je sam prej zavalil pastirja. Tako je dobil pokoro za vse hudobije, ki jih je izvedel v življenju.

Anže pa se je dvignil na konja in pojezdil jadrno v mesto nazaj. Brzo je tam pobral denar, kar ga je bilo še v hiši njegovega botra, in zbežal, da odide rokam pravice.

Ker pa nepošteno pridobljeno blago človeka nikdar ne osreči, napadli so tudi njega nekje v neki noči roparji, slekli ga do srajce in mu naložili kopo batin, po kakršnih se nikomur ne cedé sline.

Kakor je namreč res, da nam sveti solnce in nas ogreva, tako je tudi res, da se Veličanstvo božje poslužuje grehov enih, da ž njimi kaznuje grehe drugih; če jih pa že ne kaznuje tod, kaznuje jih gotovo tam gori. Tako je v tej povesti kaznoval Bog greh Janeza Sodčka po grehah Anžetovih in Anžetove po roparskih in roparske po vislicah . . .

„In takisto je bilo tudi danes!“ je pristavila dobra starka in me poljubila na čelo pa mi obnovila obvezo. „Tvoja krivda, ljubi moj Alojzij, je kaznovana po zločinu tistega malopridnega Janeza Manuela . . .“

Bil sem ginjen do dna duše in pričel sem bridko jokati. Bolečina na mojem nosu mi je dokazovala še vedno dosti občutno, kakó resničen je nauk, ki ga je povzela Mica iz te dogodbe. Pred mojim duhom pa se je dvignila jezna senca Pilitonova, ki mi je kazal svoj zavihnjeni rep kot maščevalen meč.

IV.

Od vseh oseb te povesti danes nobene več ni med živimi.

Moj prijatelj Janez Manuel je umrl na Angleškem kot žrtva svoje najljubše navade: igranja z ognjem. Pri neki razstrelbi ga je vrglo v zrak in z zlomljeno hrbtenico je obležal na ledu velikega jezera v Hydeparku, kamor je priletel z vso silo.

Mica je umrla v naročju moje matere, ki ji je vračala nje zvestobo in potrpežljivost pa njeno štiridesetletno udano službovanje kar najbolje.

Tudi Piliton je v miru sklenil pa zapustil dva dediča svojemu imenu: hčer Pilitono in vnukinjo Pilitito.

Jaz, ki sicer še živim, sem tudi odmril temu svetu. V miru pričakujem svoj konec in imam zdaj čas, brskati po teh spominih in tebe, sinko moj, ob njih učiti, da Bog hudobijo kot krivico sovraži; pa se tudi poslužuje teh krivd, da ž njimi kaznuje grehe ljudi in nagajive prestopke otrok. Zato nikdar ne črti sovražnika, ki te žali ali ti škoduje. Dasi je namreč človek, zlorabeč prostost svojo, tisti, ki dviga roko, — pa je vendar Bog, ki jo v Svoji previdnosti vodi. Ukloni se toraj očetovski šibi, ki te kaznuje, da te poboljša, in reci z Miqueas-em: Iram Domini portabo, quia peccavi ei — jezo Gospodovo bom prenašal, ker sem grešil Njemu...

Iz novine!

Prav taki-le smo bili. Naša vsakdanja pesem je bila: „Mama, lačen!“ Nismo se brigali niti za čas, niti za kraj: kadar in kjer smo ugledali mater, malone vselej je bila prva beseda: „Mama, lačen, — tako lačna!“ Kajpak so tudi mati poznali, kdaj nam je prišla prošnja bolj iz srca ali iz želodca, ali samo iz ust, poznali že na glasu ali na obrazu, ki je bil bolj ali manj nategnjen na jok. Kakor se namreč pozna na toplomeru, koliko stopinj je gorkote ali mraza, tako je bilo na naših obrazih do dvajset različnih potez, ki so kazale različne stopnje praznote v naših želodčkih. Pa naša mati so dobro poznali vse te poteze in so nam po njih rezali kose ali koščke.

Ni čuda, da je bilo vselej kmalu po hlebih, in da so morali mati teden za tednom nagovarjati očeta: „Veš, v mlin bo treba narediti.“

„Ali že spet? Saj sem privlekel ravnokar natlačen meh izpod gore.“

„Ti ne veš, kako je“, so odgovorili mati. „Poglej jih no, trije so, in vedno lačni.“

„No, no, saj rad verjamem, da radi jedó. Pa se jim tudi pozna. Glej ga, saj je še Alešek debel kot baron, in sploh je boljše, da radi jedó, kot